

2. Репьев А. П. Язык рекламы [Электронный ресурс] / А. П. Репьев. – Часть 2. – Режим доступа : http://www.repiev.ru/articles/ad_langII.htm.
3. Сердобинцева Е. Н. Структура и язык рекламных текстов [Электронный ресурс] / Е. Н. Сердобинцева. – Режим доступа : http://www.smieurope.ru/materials/books/Serdobinceva_E_Struktura_I_Yazyk_Reklam.a4.pdf.
4. Хисматуллина В. М. Гендерный аспект в телевизионной рекламе шоколада [Электронный ресурс] / В. М. Хисматуллина. – Режим доступа : http://www.psujournal.narod.ru/vestnik/vyp_2/his_choco.htm.
5. Шуднев П. Язык рекламных текстов [Электронный ресурс] / П. Шуднев. – Режим доступа : <http://getclientsnow.ru/yazyk-reklamnyh-tekstov>
6. Men's Health. – Deutschland. – April 2013.

Великая И. О. Критерии выявления эффективности языка рекламных объявлений/сообщений.

В статье рассматриваются основные критерии определения эффективности рекламных сообщений. Данные критерии относятся как к языковым, так и к содержательным особенностям рекламной коммуникации. В связи с приведёнными критериями в статье анализируется рекламное сообщение, которое относится к маскулинному рекламному дискурсу Германии.

Ключевые слова: рекламное сообщение, маскулинный дискурс, гендерный стереотип, язык рекламы.

Velyka I. O. The criteria for identifying the efficiency of ads / posts language.

The article deals with investigation of the main criteria of effectiveness of advertising messages. These criteria concern both linguistic and content peculiarities of advertizing communication. The analysis of advertising message has been conducted in the article according to the mentioned criteria. The advertizing message belongs to German masculine advertizing discourse.

Keywords: advertizing communication, advertizing message, masculine stereotype, gender stereotype, linguistic peculiarity.

Верьовкін В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

КОНФЛІКТОГЕННИЙ ТЕКСТ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ В ПОЛІТИЧНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Статтю присвячено вивченню конфліктогенних текстів, в якій уточнено їхнє визначення в політичній лінгвістиці; проаналізовано останні дослідження та публікації, в яких аналізуються конфліктогенні тексти, їхні зв'язки з іншими типами текстів, а також окремі аспекти ідентифікації у політичному дискурсі.

Ключові слова: конфліктогенний текст, політичний дискурс, політична лінгвістика.

Сучасний політичний дискурс (Р. Водак, Р. Барт, Т. ван Дейк, В. Дем'янов, М. Ільїн, Є. Кожем'якін, К. Серажим, Л. Славова, Є. Переверзев, Почепцов, М. Фуко, Ю. Хабермас, Є. Шейгал, М. L. Geis, J. Meу, J. G. A. Pockock, G. Seidel та ін.) набув свої сьогоденні обрії переважно завдяки тому, що застосовувані в ньому вербальні й невербальні (А. Ємельянова, В. Карасик, І. Сєрякова) засоби переконання аудиторії спрямовані на формування готовності певного колективного адресата підтримати дії політиків, політичних партій тощо (Г. Почепцов). Без уміння впливати на слухача політична діяльність взагалі не є можливою.

Однією з характерних рис сучасної лінгвістики є експансія до інших, частіше за все позалінгвістичних об'єктів, які потребують нових теорій та залучення нових

методів і прийомів, а також трансформації та переформатування вже існуючих лінгвістичних розділів [6]. До таких новоутворень належить політична лінгвістика, яка сформувалася внаслідок оновленого розуміння тих проблем соціолінгвістики, пов'язаних із необхідністю встановлення взаємозалежності між специфікою політичної ситуації в суспільстві та типом політичного дискурсу. Проте з появою значної кількості праць, в яких політичний дискурс розглядається в юридичному аспекті, виявляється суттєва розбіжність у предметі та об'єкті дослідження між юридичною та політичною лінгвістикою [17], тому є необхідність теоретичного переосмислення набутого наукового досвіду.

Метою статті є системна ідентифікація підходів до вивчення конфліктогенних текстів у контексті політичної лінгвістики.

Завдання:

- уточнити визначення поняття конфліктогенний текст у політичній лінгвістиці;
- проаналізувати останні дослідження та публікації, присвячені проблемі аналізу конфліктогенних текстів, його зв'язкам з іншими типами текстів, а також окремим аспектам його втілення в політичному дискурсі.

На сьогодні в політичній лінгвістиці чітко виділяються *дві течії*:

- 1) *прикладна*, коли ця дисципліна розглядається у прикладному плані як дискурсивний аналіз політики, тобто політичного дискурсу;
- 2) *теоретико-методологічна*, метою якої є розробка системи термінопонять, а також методів та прийомів для розуміння передусім сучасної політичної ситуації [8].

Специфіка сучасного політичного дискурсу полягає в тому, що значне місце в ньому належить конфліктогенним текстам [17; 18], які в сучасній науці вивчаються як у *лінгвістичному* [2; 11; 16], так і в *позалінгвістичному* аспектах [16; 19; 21]. Останнє викликано тим, що стрімкими темпами розвивається *конфліктологія* [13], одним з об'єктів якої є конфліктний текст [1].

На основі аналізу літератури зазначеної проблематики можна зробити висновок, що конфліктний текст досліджується: 1) традиційно з позиції лінгвістики тексту [3; 12], 2) в аспекті юридичної лінгвістики [4; 7; 14; 20], 3) як об'єкт лінгвістичної експертизи. Проте, незважаючи на таке розмаїття підходів, існує суттєва потреба як в уточненні поняття *конфліктний текст*, оскільки для позначення одного з результатів політичного дискурсу вживається інший термін – *конфліктогенний текст*.

До того ж подібні тексти надзвичайно залежні від комунікативної (а ширше – від соціально-політичної) ситуації, тому визначення механізмів їх виникнення та принципів побудови сприятиме подальшому впорядкуванню терміносистеми політичної лінгвістики та узагальненню конкретних текстових матеріалів німецькою, англійською та українською мовами.

Суттєвим є практичне значення в аспекті розробки різноманітних методів та прийомів, які сприятимуть проведенню лінгвістичної експертизи.

На сьогодні досвід вивчення мови в аспекті політичної діяльності людини найбільш повно систематизовано А. П. Чудиновим у серії публікацій, серед яких можна виділити “Політичну лінгвістику” (2006). На його думку, ця наука призначена для дослідження різноманітних взаємовідношень між суб'єктами політичної діяльності й політичним станом суспільства та мовою, мисленням, комунікацією, тому вона полідисциплінарна як з власне мовознавчих позицій, так і в загальнонауковому плані [17, с. 8].

Сучасна політична лінгвістика виникла у першій половині ХХ ст., хоча А. П. Чудинов витоки політичної лінгвістики пов'язує з досвідом античних риторик, а

також із сучасними описами риторичної майстерності та порадами відомих риторів на зразок Д. Карнегі [17, с. 12].

Можна вважати, що в цей період формуються основи політичної лінгвістики, незважаючи на її полідисциплінарний характер внаслідок специфіки об'єкта дослідження – політичного дискурсу. Певною мірою ця полідисциплінарність пояснюється тим, що в центрі уваги зарубіжних дослідників опиняється соціальна практика сучасних держав: вивчається тоталітаризм, антидемократизм, національний шовінізм тощо. Широко відомі праці Т. ван Дейка, Р. Водака та багатьох інших фахівців [7].

Наприкінці ХХ ст. політична лінгвістика набуває нової якості. Об'єктом її дослідження є мовна маніпуляція свідомістю, у тому числі й в опозиції “свій: чужий” [17, с. 12]. У цьому плані актуальні праці Р. Водака як типового представника критичної лінгвістики, що за методикою дослідження виділив такі її основні напрями:

– *соціальну семіотику*, яка вивчає взаємозв'язок між мовою та соціальними та особистісними потребами мовців, які реалізуються при мовному функціонуванні; постструктуралізм М. Фуко, або “порядки дискурсу”, під якими розуміються сукупність усіх дискурсивних реалізацій мовної практики, а також взаємовідношення між ними (додатковість, протиставлення тощо);

– *соціокогнітивну модель* (представлена у працях Т. ван Дейка) – це дослідження етичних поглядів, стереотипів тощо, які виявляються в повсякденному спілкуванні у свідомості переважно пересічної людини;

– *дискурсивна соціолінгвістику*, до якої і належить Р. Водак; у цьому напрямку розробляється нова соціальна модель на основі вивчення характеру інституціонального спілкування.

Внесок Р. Водака у становлення та розвиток політичної лінгвістики достатньо суттєвий. Він звернув увагу на те, що критична лінгвістика – це проблемно-орієнтована дисципліна, тобто в її межах вивчаються суспільно значущі ситуації (політичні, судові, навчальні тощо), до яких тим самим привертається увага громадськості. До того ж відношення між мовою та суспільством не як між окремими феноменами, а у взаємозалежності, завдяки чому мовні знаки будь-якого рівня інтерпретуються як результати соціальних процесів та змін. Не менш важливим є зауваження дослідника про те, що сучасні соціальні феномени настільки складні, що вивчити їх за допомогою однієї дисципліни неможливо. Дискурс, на його думку, є формою соціальної дії, тому він завжди динамічний та має історичну площину та перспективу. Завдяки цьому дослідникові виявилися нові аспекти дослідження мови, зокрема почався пошук відповіді на питання: як в мові виражається влада, хто є суб'єктом розуміння тощо.

Традиційно до актуальних проблем сучасної політичної комунікації належать: композиція, лексика й фразеологія політичних текстів, використання в них образних засобів; ідіостиль політиків, політичних партій і напрямів; стратегії, тактики і прийоми політичної комунікації; жанрологія політичної мови (гасло, листівка, програма, газетна стаття, виступ на мітингу, парламентська полеміка і ін.); загальні та спеціальні характеристики політичної комунікації, особливості функціонування політичних текстів у різних соціально-політичних, історико-культурних умовах, так і ті, що викликані потребами сьогодення: окремі політичні концепти в рамках відповідної мови і національної культури, механізми розуміння політичних реалій тієї або іншої держави громадянами інших держав, порівняльне дослідження політичної комунікації в різних країнах і на різних етапах розвитку суспільства [17, с. 9].

Визначаючи предмет та об'єкт політичної лінгвістики, А. П. Чудинов, на нашу думку, дуже слушно наполягає на необхідності розрізняти політичну лінгвістику, орієнтовану на вивчення політичної комунікації, і дослідження в галузі мовної політики держави, які традиційно належать до сфери інтересів соціолінгвістики [17, с. 10], хоча в юридичній лінгвістиці такі теми дуже актуальні, а тому й поширені. Усе викладене вище становить актуальне завдання політичної лінгвістики і зумовлює необхідність коректного визначення предмета та об'єкта цієї науки.

Так, зокрема О. Н. Кушнір вважає, що об'єктом політичної лінгвістики є зміст предметної галузі політики, включаючи ближчу та дальню периферію, а предметом – система мовних та мовленнєвих засобів, що використовуються в політичному дискурсі. Звідси, основним завданням політичної лінгвістики є з'ясування призначення мовних та мовленнєвих у політичному дискурсі [9, с. 236]. На наш погляд, це достатньо вузький підхід, який не дає відповіді на питання про взаємозумовленість мови та політичного соціуму, тому, незважаючи на розмаїття існуючих наукових думок, у нашому дослідженні *предмет політичної лінгвістики* – мовленнєва діяльність людини, спрямована на здійснення політичної комунікації, метою якої є пропаганда тих чи інших політичних поглядів, переконань, світогляду, тобто нав'язування певної політичної мовної картини світу.

Наведене визначення предмета та об'єкта політичної лінгвістики дозволяє припустити, що її основними одиницями є *політичний текст* та *політичний комунікативний акт*. У свою чергу, *політичний дискурс* та *політична комунікація* також можуть бути в умовах оновленого розуміння політичної лінгвістики її одиницями і категоріями.

Специфіка встановлення та визначення одиниць політичної лінгвістики полягає в тому, що вони утворилися внаслідок запозичення з інших (політології, комунікативістики, лінгвістики тощо), у тому числі й полідисциплінарних, наук (політичної антропології, політичної соціології, лінгвоконфліктологіїх і т.п.), до того ж в різний часовий період. Поняття *політичної комунікації* створювалося протягом усього ХХ ст., однак остаточне його формування припадає на 70-і рр. [10].

Виникнення зазначеного поняття пов'язане з науковими розвідками Г. Лассуелла (1948 р.), який досліджував способи пропаганди, що застосовувалися політиками протягом війни. Результатом цього є широко відома “формула Лассуелла”, яку інтерпретують і як структуру комунікативного процесу в цілому, і як його модель, і як модель його окремих складових: 1) хто повідомляє, 2) що повідомляє, 3) за допомогою якого каналу, 4) кому повідомляє, 5) з яким ефектом.

Проте політична комунікація має власну специфіку, яка полягає в тому, що одним з основних предметів дослідження, так само, як у політології, є влада. Останню в політичній комунікації інтерпретують як панування (керівництво) – підпорядкування, тому влада є своєрідним комунікаційним процесом, в основі якого – інформаційна взаємодія / інформаційний обмін тих, що “керує” та “керованих”, тобто політика здійснюється передусім в інформаційному просторі.

Внаслідок нерівних ролей учасників політичної комунікації будь-який породжений політичний текст завжди конфліктогенний, незалежно від того, як – експліцитно або імпліцитно – виражений основний зміст. Отже, політичний текст – це переважно текст, який породжує конфлікт. Тому в нашому дослідженні політичний текст розглядається переважно як **конфліктогенний**.

Сфера конфліктності є об'єктом опису різних наукових дисциплін. У лінгвістичному плані, визначаючи онтологічну сутність конфліктності, дослідники

звертають увагу не лише на поняття “конфлікт”, “конфліктність”, “мовний конфлікт”, “комунікативний конфлікт”, “конфлікт інтерпретацій”, але й на загальне функціонування інвективних засобів мови та мовлення, що виражають лихослів'я, лайки, образи тощо.

Дослідники визначають, що у свідомості носія мови мовний конфлікт існує як якась типова структура – фрейм, що включає такі обов'язкові компоненти: 1) учасники конфлікту; 2) протиріччя у їх свідомості та практичній діяльності (у поглядах, інтересах, позиціях, думках, оцінках, ціннісних настановах, цілях і т. п.); 3) причина-наслідок як засіб формування ідеології; 4) різного роду збиток, що виникає внаслідок нерівних соціальних ролей учасників політичної комунікації; 5) тимчасова і просторова протяжність конфлікту (Т. А. Грідіна, В. С. Третьякова).

Проаналізований корпус джерел з обраної нами проблематики дозволяє дійти висновку про те, що конфліктогенний текст – соціокультурне, когнітивно-комунікативне і лінгвосеміотичне утворення політичного дискурсу, складний лінгвосоціальний конструкт, який не має однозначного витлумачення.

Лінгвістичний підхід до розгляду конфліктності полягає в тому, що мова і мовлення розглядаються як джерело або середовище конфліктних ситуацій, в яких можуть, з одного боку, порушуватися мовні норми, а з іншого, – виявлятися мовна та мовленнєва толерантність, тому поняття мовного конфлікту і способів його розв'язання є одним з основних предметів лінгвістичної конфліктології.

Перспективним видається дослідження термінологічної дублетності конфліктогенних текстів та виявлення критеріїв їхнього розмежування від суміжних понять.

Л і т е р а т у р а

1. *Бабосов Е. М.* Конфликтология : [уч. пособие] / Е. М. Бабосов. – [2-е изд.]. – Минск : ТетраСистемс, 2000. – 464 с.
2. *Білоконенко Л. А.* Проблематика конфліктології в сучасному мовознавстві / Л. А. Білоконенко // Філологічні студії. – 2010. – Вип. 4. – С. 5–11.
3. *Гийом Ж.* О новых приемах интерпретации, или проблема смысла с точки зрения анализа дискурса / Ж. Гийом, Д. Мальдидье // Квадратура смысла : Французская школа анализа дискурса : [пер с фр. и порт.]. – М. : ОАО ИГ “Прогресс”, 1999. – С. 124–136.
4. *Голев Н. Д.* Юрислингвистика и лингвоконфликтология (к типологии языковых конфликтов) / Н. Д. Голев // Современная филология: актуальные проблемы, теория и практика : [сб. мат-ов II межд. науч. конф.], (10–12 сент. 2007 г.) / [гл. ред. К.В. Анисимов]. – Красноярск : Изд-во СтбФУ, 2007. – С. 20–30.
5. *Дейк Т. А. ван* Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – Изд-во : БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ. – 2000. – 308 с.
6. *Денисова С. П.* Нові об'єкти лінгвістики: міф чи реальність? / С. П. Денисова // Актуальні проблеми іноземної філології: лінгвістика та літературознавство : [міжвуз. зб. наук. ст.] / [гол. ред. В. А. Зарва]. – Бердянськ : БДПУ, 2012. – Вип. VII. – С. 6–14.
7. *Еемерен Ф. Х. ван* Речевые акты в аргументативных дискуссиях: теоретическая модель анализа дискурса, направленная на разрешение конфликта мнений / Ф. Х. ван Еемерен, Р. Гроотендорст ; [пер. с англ.]. – СПб. : “Нотабене”, 1994. – 238 с.
8. *Чудинов А. П.* / Анатолий Прокопьевич Чудинов. – Политическая лингвистика : [учеб. пособие]. – М. : Изд-ва “Флинта”, “Наука”, 2006. – 254 с.
9. *Краснова Т. И.* Анализ политического дискурса: подходы и категории / Татьяна Ивановна Краснова // Политическая лингвистика. – 2013. – № 2 (44). – С. 46–54.

10. Кушнир О. Н. К вопросу об объекте и предмете политической лингвистики и политической лингвокультурологии / О. Н. Кушнир // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 2, Языкозн. – 2010. – № 2 (12). – С. 235–241.
11. Луман Н. Рельность массмедиа / Н. Луман. – М. : Праксис, 2005. – 256 с.
12. Маслова В. А. Политический дискурс: языковые игры или игры в слова? / В. А. Маслова // Политическая лингвистика. – Екатеринбург, 2008. – Вып. 1 (24). – С. 43–48.
13. Матвеева О. Н. Функционирование конфликтных текстов в правовой сфере и особенности его лингвистического изучения (на материале текстов, вовлеченных в юридическую практику) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / О. Н. Матвеева. – Барнаул, 2004. – 283 с.
14. Орлянский В. С. Конфліктологія : [навч. посібник] / В. С. Орлянский. – К. : ЦУЛ, 2007. – 160 с.
15. Романов А. А. Имя собственное в политике: язык власти и власть языка : [кол. моногр.] / А. А. Романов. – М. : Лилия, 2000. – 111 с.
16. Третьякова В. С. Конфликт в лингвистических категориях / В. С. Третьякова // Юрислингвистика-10 : Лингвоконфликтология и юриспруденция : [межвузовский сборник научных трудов] / [под ред. Н. Д. Голева и Т. В. Чернышовой]. – Кемерово; Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2010. – 452 с.
17. Третьякова В. С. Конфликт глазами лингвиста / В. С. Третьякова // Юрислингвистика-2: русский язык в его естественном и юридическом бытии. – Барнаул, 2000. – С. 127–140.
18. Юзефович Н. Г. Политический дискурс и межкультурное общение / Н. Г. Юзефович // Интерпретация. Понимание. Перевод : [сб. науч. ст.] / [отв. ред. В. Е. Чернявская] / Санкт-Петербургский гос. ун-т экономики и финансов; – СПб., 2005. – С. 231–240.
19. Юрислингвистика-10: Лингвоконфликтология и юриспруденция : [межвузовский сб. науч. тр.] / [под ред. Н. Д. Голева и Т. В. Чернышовой]. – Кемерово; Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2010. – 452 с.
20. Bhatia V. K. Simplification v. Easification: The Case of Legal Texts / V. K. Bhatia // Applied Linguistics 4/1. – 1983. – P. 42–54.
21. Van Dijk T. A. On the Analysis of Parliamentary Debates on Immigration. Working paper for the Project Racism at the Top [Electronic Resource] / T. A. Van Dijk. – [2d draft, July, 1998]. – Mode of Access : <http://www.discourse-in-society.org/categor2.htm>

Веревкин В. В. Конфликтотенный текст как предмет исследования в политической лингвистике.

Статья посвящена изучению конфликтотенных текстов, в которой уточняется их определение в политической лингвистике; проанализированы последние исследования и публикации, где анализируются конфликтотенные тексты, их связи с другими типами текстов, а также отдельные аспекты идентификации в политическом дискурсе.

Ключевые слова: конфликтотенный текст, политический дискурс, политическая лингвистика.

Veryovkin V. V. Contentious Text as a Subject of Study in Political Linguistics.

The article deals with the study of contentious text, which clarifies the definition of political linguistics. It has been reviewed the recent research and publications, which analyze the conflict texts of their connection with other types of texts, and certain aspects of the identification in the political discourse.

Keywords: conflict text, political discourse, political linguistics.